

SEKSUAALIKASVATUS JA EETTISET OHJEET

Susanna Ruuhilahti, Suss Åhman

Taustaa

Seksuaalikasvattajan tekemän työn tulisi perustua laajaan tietoon ja ymmärrykseen tutkitusta tiedosta, joka nivoutuu yhteen seksuaalikasvattajana tehdyn käytännön työn kanssa.

Seksuaalikasvatus on sekä laaja-alaisen tietämyksen lisäämistä seksuaalisuudesta että yksilön seksuaalisen hyvinvoinnin ja seksuaaliterveyden mahdollistamista. Seksuaalikasvatuksen tulisi tukea kasvajan kasvua omassa seksuaalisuudessaan ja luoda edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle tehdä itselle hyviä ja perusteltuja valintoja omaan seksuaalisuuteensa liittyen. Seksuaalikasvatuksen perusta rakentuu jokaisen ihmisen ja tämän seksuaalisuuden kunnioittamiseen.

Seksuaalikasvatusta tehdään usein ryhmätilanteessa. Tämä asettaa seksuaalikasvattajan työlle omat haasteensa. Seksuaalikasvatustyötä tehdessä tulee kasvattajan huomioida ja varmistaa, että jokainen läsnäoleva henkilö voi tuntea ja kokea oman seksuaalisuutensa positiivisena ja arvokkaana.

Seksuaalikasvattajan tekemän kasvatuksen tulee mahdollistaa jokaisen osallistujan seksuaalista hyvinvointia ja seksuaaliterveyttä. Tuokioiden tulee tarjota tukea ja ohjausta kaikille. Tärkeänä asiana seksuaalisen hyvinvoinnin edistämässä voidaan pitää luottamuksellisuutta, joka koettiin tärkeäksi myös sukupuolikulttuuria koskevassa tutkimuksessa. (ks. Näre, Ruuhilahti, Heimonen, 2012). Seksuaalikasvatuksen eettiset ohjeet ohjaavat seksuaalikasvattajan työtä ja luovat peruseriaatteet laadukkaalle työskentelylle seksuaalikasvattajana.

Seksuaalikasvatuksen eettiset ohjeet hyväksyttiin NACS:n yleiskokouksessa Tartossa syyskuussa 2016 ja seksuaalikasvatusta tekevien ammattilaisten tuleekin noudattaa näitä ohjeita työssään, mikäli kuuluvat NACS:n jäsenjärjestöihin. Myös seksuaalikasvattaja-auktorisoinnin (SSS) saamiseksi auktorisoitava sitoutuu noudattamaan Seksuaalikasvattajan eettisiä ohjeita työssään.

Seksuaalikasvatus

Ruuhilahden ja Åhmanin (2012) mukaan seksuaalikasvatus on ammatillista toimintaa, jota eri alojen ammattilaiset toteuttavat eri ikäisille ihmisille erilaisissa ympäristöissä erilaisin tavoittein ja tavoin. Seksuaalikasvatusta toteutettavan henkilön/tahon ihmiskäsityksen, arvojen, tavoitteiden ja tarkoituksen tulee olla selkeästi kirjattuja ja ääneen lausuttuja. Seksuaalikasvatuksen tehtävänä on vahvistaa kasvajan itseluottamusta, kokemusta omasta arvokkuudesta, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja auttaa kasvajaa löytämään tarvittavia tukiverkostoja ympärilleen seksuaalisen hyvinvoinnin ja seksuaaliterveyden mahdollistumiseksi.

Seksuaalikasvatuksella pyritään myös edistämään kasvajan seksuaaliterveyttä, seksuaalista hyvinvointia, vahvistetaan uskoa omiin mahdollisuuksiin sekä voimautetaan kasvajaa omassa elämässään ja omassa seksuaalisuudessaan. Seksuaalikasvatuksen tulee mahdollistaa seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden omakohtaista pohdintaa sekä tarjota mahdollisuus peilata näitä yhteiskunnallisiin arvoihin ja normeihin, vertaisiaan kuunnellen ja havainnoiden.

Seksuaalikasvatuksen tulisi vahvistaa omien ja toisten koskemattomuuden rajojen hahmottamista ja kunnioittamista. Tämän lisäksi seksuaalikasvatuksen tulisi mahdollistaa seksuaalisuudesta laaja ja positiivinen käsitys ikään ja kehitystasoon sopivalla tavalla.

Douglas B. Kirbyn (2009) mukaan edellisten lisäksi kasvajalle tulee kehittyä taitoja välittää haluamisensa ja ei-haluamisensa kumppanilleen sekä taitoja tuottaa kumppanilleen seksuaalista mielihyvää unohtamatta omien halujen ja tarpeiden määrittelyn merkityksellisyyttä.

Seksuaalikasvatuksen keinoin vahvistetaan kasvajan kykyjä ja taitoa tehdä perusteltuja arvovalintoja, valmiutta ymmärtää omia tarpeita sekä kykyä asettaa arvoja ja arvostuksiaan tärkeysjärjestykseen ymmärtäen näiden vaikutusta heidän tulevaisuuteensa.

Seksuaalikasvatusta voidaan toteuttaa valistuksen, opetuksen, neuvonnan ja ohjauksen keinoin (ks. Bildjsuchkin, Ruuhilahti 2010 ja Ruuhilahti, 2012). Valistus on suurille joukoille suunnattua yksisuuntaista tiedottamista seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä asioista kohdennettuna tietyille ihmisryhmälle.

Opetus on institutionaalista toimintaa, joka pohjautuu opetussuunnitelmassa määriteltyihin teemoihin. Ohjaus on dialogia, jossa seksuaali- ja sukupuolikysymyksiä lähestytään ryhmän tai yksilön toiveita ja tarpeita huomioiden ja integroiden nämä tuokiot kasvajan arkiseen maailmaan situationaalisuuden huomioiden. Neuvonta puolestaan on yksilö- tai pienryhmätukea, jossa tarjotaan neuvoja seksuaali- ja sukupuolikysymyksissä spesifisti kasvajan henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyen.

Seksuaalikasvattajan tulee noudattaa maansa lakien ja oman ammattikuntansa säädöksiensä lisäksi työssään YK:n ihmisoikeuksien julistusta sekä seksuaalioikeuksien julistusta (WAS, 2014). Edellämainittujen asiakirjojen lisäksi seksuaalikasvattajan tulee tuntea Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa, jotka THL julkaisi suomeksi vuonna 2010.

Seksuaalikasvatustuokioissa vaitiolovelvollisuus ja luottamuksellisuus voidaan rikkoa vain, mikäli laki siihen velvoittaa. Esimerkiksi lastensuojelulaki tai väkivaltaan liittyvät lait saattavat velvoittaa

seksuaalikasvattajan toimimaan luottamuksellisuuden rikkoen. Näistä mahdollisista vaitiolovelvollisuuden rikkoutumistilanteista kasvatettavilla tulee olla tieto etukäteen.

Eettiset ohjeet

Seksuaalikasvattajan eettiset ohjeet, jotka on hyväksytty NACS:n yleiskokouksessa Tartossa 2016, ovat luettavissa kokonaisuudessaan tästä: <http://www.nacs.eu/index.php?1,57>

Alla tiivis kuvaus ohjeista.

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Jokainen ihminen on yhtä arvokas ja kaikilla tulee olla oikeus olla omanlaisensa. Jokaista seksuaalikasvatukseen osallistujaa tulee kohdella tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti.

Oikeus osallistua

Jokaisella seksuaalikasvatukseen osallistuvalla henkilöllä tulee olla todellinen mahdollisuus päättää ottaako osaa osallistaviin harjoituksiin vaiko ei.

Seksuaalikasvatuksen tulee huomioida osallistujat kokonaisvaltaisesti yksilöinä unohtamatta jokaisen ainutkertaista elämäntilannetta

Jokaisen seksuaalikasvatustuokion tulee huomioida osallistujien toiveet, erityisvaateet ja -tarpeet, elämäntilanteiden erilaisuus sekä yksilö- että ryhmätasolla.

Oikeus yksityisyyteen

Jokaisella seksuaalikasvatukseen osallistuvalla henkilöllä on oikeus yksityisyyteen. Seksuaalikasvattajan vastuulla on huolehtia tilanteen turvallisuudesta ja osallistujien mahdollisuudesta pitää kiinni omista rajoistaan sekä säädellä sitä, miten paljon osallistujat itsestään kertovat. Ammatillisesti ja eettisesti toimiva seksuaalikasvattaja ei kerro liian intiimejä asioita itsestään ja huolehtii myös osallistujien integriteetistä.

Stereotyyppien ja myyttien kyseenalaistaminen

Seksuaalikasvatuksen tehtävänä on haastaa ja kyseenalaistaa seksuaalisuuteen ja sukupuoliin liittyvät myytit ja stereotyyppit. Uskomusten ja olettamien tilalle seksuaalikasvatus tarjoaa tutkimukseen perustuvia faktoja.

Jokainen ihminen on ainutkertainen yksilö

Jokainen seksuaalikasvatukseen osallistuva henkilö on ainutkertainen seksuaalinen olento. Ammatillinen seksuaalikasvatus kunnioittaa jokaisen osallistujan erilaisuutta, kokemuksia ja tarpeita sallien jokaisen olla totta omassa seksuaalisuudessaan.

Mahdollisuus ja lupa olla oma itsensä ilman pelkoa väkivallasta, hylätyksitulemisesta tai syrjinnästä

Jokaisella seksuaalikasvatukseen osallistuvalla on oikeus tuntea itsensä arvokkaaksi. Seksuaalikasvattajan vastuulla on huolehtia siitä, että tuokioissa jokaista osallistujaa kohdellaan kunnioittaen muiden osallistujien, mutta myös seksuaalikasvattajansa itsensä toimesta.

Seksuaalikasvattajan on ylläpidettävä taitojaan, seurattava seksuaalisuuteen liittyvää keskustelua ja tutkimusta sekä huolehdittava työhyvinvoinnistaan

Seksuaalikasvattajan tulee pitää huolta ammattitaidostaan, työhyvinvoinnistaan, turvallisuudestaan ja siitä, että hänellä on käytössään ajantasaisin tieto. Seksuaalikasvattajan tulee noudattaa eettisiä ohjeita.

Lähteet:

Bildjuschkin, K, & Ruuhilahti, S (toim.) .2010. Selkee! Turun kaupunki: Sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja 6/2010 & Alocon Oy.

Kirby, D. 2009. Sexuality Education: A more realistic view of its effects. Journal of School Health, 55 (10), 421–424.

Näre, S, Ruuhilahti, S, Heimonen, E. 2012. Luottamus nuorten seksuaalisen hyvinvoinnin pohjana. Nuorisotutkimus. 3/2012. (S.52-65) Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Ruuhilahti, S, Kilpiä, J, Kurka, L. 2011. Nuorten seksuaalineuvonta. Teoksessa Ritamo, M., Ryttyläinen-Korhonen, K. ja Saarinen, S. (toim.). Seksuaalineuvonnan tueksi (s. 71-82). Helsinki: THL.

Ruuhilahti, S. 2012. Ajatuksia seksuaalikasvatuksen merkityksestä ja mahdollisuuksista toisen asteen oppilaitoksissa. Teoksessa Bildjuschkin, K, Ruuhilahti, S (toim.) H.O.T - Huolehdi, Ohjaa, Tue. Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja, 2012. Alacon Oy.

Ruuhilahti, S, Åhman, S. 2012. Seksuaalikasvatus, työpaperi seksuaalikasvattaja-auktorisoinnin valmisteluun.

Ruuhilahti, S, Åhman, S. 2016. Ethical Guidelines for Sexuality Educators. <http://www.nacs.eu/index.php?1,57> Ladattu. 28.3.2017.

WAS. 2014. Declaration of Sexual Rights. http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf Ladattu 28.3.2017.